

UN PREOT CATOLIC PE ȚĂRMURILE DUNĂRII – CĂLĂTORIA LUI VINCENZO VANNUTELLI DIN 1884

RALUCA TOMI

(Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”)

Destin marcat de devoțiune față de Biserica catolică, inițiat din tinerețe în teologie, urmând cursurile celebrei Universități Pontificale Gregoriene din Roma, Vincenzo Vannutelli (1836–1930) a avut o carieră strălucită în înalta ierarhie romano-catolică. A devenit preot în 1860, iar apoi a predat teologia la Seminarul Sfântului Scaun, până când a intrat în diplomația pontificală. A îndeplinit diferite funcții pe lângă nunțiaturile din Olanda și Belgia, devenind judecător al Înalțului Tribunal Apostolic din Roma (*Tribunal Apostolicum Rotae Romanae*). A devenit arhiepiscop și a fost numit delegat apostolic la Constantinopol și vicar apostolic al Patriarhatului latin din același oraș, principala sa sarcină fiind rezolvarea schismei armene. Nu a putut să-și îndeplinească sarcina de internunțiu în Brazilia, pentru că l-a reprezentat pe Papă la încoronarea țarului Alexandru al III-lea, iar în 1883 a fost numit nunțiu în Portugalia. A devenit cardinal *in pectore* în 1889, cu dispensă, pentru că fratele său, Serafino Vannutelli era și el cardinal. În 1891 a primit pălăria roșie și titlul de *S. Silvestro in Capite*. A fost însărcinat de suveranul pontif să participe la mai multe Congrese Euharistice internaționale, iar în 1915 a devenit decan al Sacrului Colegiu al Cardinalilor. Pe lângă atribuțiile sale diplomatice a fost implicat în realizarea Codului canonic, lucrare începută în 1904, sub pontificatul papei Pius al X-lea, și terminată în 1917. A murit în 1930, fiind înmormântat alături de fratele său în cripta capelei Congregației Propaganda Fide din cimitirul Campo Verano din Roma.

Vincenzo Vannutelli a fost un împătimit susținător al propagandei catolice în cele mai diverse regiuni ale lumii: America de Nord, China, Africa de Nord. S-a remarcat și prin cunoașterea nemijlocită a realităților din bisericile orientale, a călătorit neobosit de șase ori în Țara Sfântă, a străbătut peninsula Balcanică (Muntele Athos, Grecia, Bulgaria) și a ajuns până în Rusia. Alături de misiunea de cercetare a realităților ortodoxiei, de prozelitism catolic, Vannutelli a sprijinit eforturile Papei Leon al XIII-lea, de realizare a unirii dintre catolici și

schismatici¹. Fiecare călătorie a sa a fost consemnată într-o lucrare, fiecare scriere a sa fiind prezentată în conferințe, în fața publicului din Roma².

În România, Vincenzo Vannutelli a călătorit de două ori, ambele voiaje fiind întreprinse după 1877–1878. Primul voiaj este redat în lucrarea *Un VIII sguardo all'Oriente. Le Rive del Danubio nel Millenario di S. Metodio 885–1885*³, iar cel de-al doilea în *Un XIV sguardo all'Oriente. I monti Carpazi*⁴. Fragmente povestite din ambele lucrări au apărut în limba italiană, sub semnătura lui Agnese Silvestri, în publicația „Romania”⁵ din Roma. În limba română, o parte din fragmente, sub titlul *Călătoriile prin România de prin 1870 ale călugărului catolic Vannutelli*, au apărut în „Ramuri. Drum Drept”⁶.

În cele ce urmează vom prezenta prima călătorie a lui Vincenzo Vannutelli efectuată, cel mai probabil, în anul 1884. Preotul catolic descria în amănunțime catedrala catolică din București, terminată în anul menționat, iar lucrarea sa a apărut în anul 1885. Acestea sunt argumentele, care ne îndreptățesc să credem că voiajul a fost făcut în vara anului 1884.

Vannutelli a intrat în România pe la Giurgiu și a continuat drumul cu trenul până la București. Aici s-a bucurat de ospitalitatea arhiepiscopului Ignatius Paoli și a putut să observe organizarea arhidiecezei abia înființate (1883)⁷, fiind impresionat de clădirea catedralei Sfântul Iosif. Încă de la începutul călătoriei sale a fost uimit de

¹ Amintim că Leon al XIII-lea a continuat eforturile papilor Grigore al IX-lea și Pius al IX-lea de a realiza unirea bisericilor creștine. În 1894 au fost date două enciclice: *Orientalium Dignitas* și *Praeclara Gratulationis*, unde se scria despre noblețea liturghiei orientale, despre dorința de a respecta uzanțele orientale și privilegiile patriarhilor. În 1896 o nouă enciclică, *Statis Cognitum*, scria despre unitatea bisericii și despre sollicitudinea papalității față de copti, slavi etc. Același pontif a numit și condus o comisie, pentru reunirea bisericilor disidente. Vezi Giovanni Smit, *Roma e l'Oriente Cristiano, l'azione dei papi per l'unità della Chiesa*, Roma, Fratelli Palombi, 1944, p. 164–165.

² „Romania”, an II, nr. 22, 5 decembrie 1921, p. 1.

³ Vincenzo Vannutelli, *Un VIII sguardo all'Oriente. Le rive del Danubio nel Milenario di S. Metodio 885–1885*, Roma, 1885.

⁴ Idem, *Un XIV sguardo all'Oriente. I monti Carpazi*, Roma, 1888.

⁵ „Romania”, an II, nr. 22, 5 decembrie 1921, p. 1–4; an II, nr. 23, 23 decembrie 1921, p. 1–4; an III, 15 ianuarie 1922, nr. 1, p. 1–4.

⁶ „Ramuri. Drum Drept”, Craiova, an XVI, nr. 9, 29 februarie 1922, p. 136–138; an XVI, nr. 12, 19 martie 1922, p. 180–185; an XVI, nr. 13, 26 martie 1922, p. 200–207; an XVI, nr. 20, 14 mai 1922, p. 308–311.

⁷ Bibliografia studiilor referitoare la catolicism în principate este bogată, de aceea vom aminti numai câteva titluri: Nicolae Iorga, *Studii și documente privitoare la istoria românilor II. Acte relative la istoria cultului catolic în principate*, București, Socec, 1901; Petru Tocănel, *Franciscanii minori conventuali și limba română*, în „Buna vestire”, 3 (1972), p. 27–30; idem, *Storia della chiesa cattolica in Romania, III*, Padova, Mesaggero, 1965; Ion Dimitriu Snagov, *Sfântul Scaun și România modernă (1850–1866)*, Roma, Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1982; Iosif Simon, *Franciscanii minori conventuali. Provincia Sf. Iosif din Moldova*, Bacău, Serafica, 1998; Rafael Dorian Chelaru, *Documents concerning the activity of the italian Bishop Paolo Sardi in Moldavia (1843–1848)*, în „Annuario”, 5 (2003), București; idem, *The italian bishop Antonio de Stefano and the emancipation of the catholic communities from Moldavia (1849–1859)*, în „Quaderni della Casa Romana di Venezia”, 2 (2002), București, Editura Enciclopedică, 2003.

limba română, asemănătoare cu italiana, de obiceiurile și vestimentația țăranilor români, ce amintea de cele ale romanilor. A remarcat numărul mare de biserici și s-a bucurat de sărbătoarea sfinților Petru și Pavel, care a fost celebrată cu tot fastul de populația capitalei. Pe parcursul descrierilor sale, preotul catolic, spre deosebire de ceilalți confrăți ai săi, care vizitaseră spațiul românesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea, se arată deschis și tolerant față de ortodoxie. Atitudinea sa poate fi explicată prin misiunea desfășurată în contextul eforturilor făcute de Biserica catolică de a se apropia de celelalte culte creștine din Orient. Vannutelli era convins că originea latină a românilor era un argument convingător în atragerea acestora fie spre catolicism, fie spre înfăptuirea unirii bisericilor. Un mijloc eficient de propagare a catolicismului era, în opinia sa, educația. Descrie cu mândrie rezultatele obținute de școlile de băieți înființate în curtea parohială din București, de Seminarul catolic, de instituțiile coordonate de surorile engleze, pentru instruirea tinerelor din cele mai diferite categorii sociale⁸.

Pentru a pătrunde tainele ritului ortodox, arhiepiscopul Paoli îl îndrumă să viziteze două mănăstiri ortodoxe din apropierea Bucureștiului: una de maici, de la Pasărea, una de călugări, de la Cernica. Descria cu umor peripețiile drumului făcut în căruța poștei, mijloc de transport care a devenit emblematic, pentru călătoriile din secolul al XIX-lea în spațiul românesc. Era primit cu ospitalitate de către călugărițele de la Pasărea, uimit fiind de numărul lor mare, în jur de 300 de maici. Relatează despre organizarea comunității, despre statutul maicilor, care erau egale numai în fața lui Dumnezeu, dar care trebuiau să-și asigure singure mijloacele de trai.

Dacă mănăstirea Pasărea îl încântă prin așezarea ei într-un cadru natural pitoresc și liniștitor, Cernica îl cucerește prin biserica ei pictată și în interior și în exterior, prilej pentru Vannutelli de a sublinia rolul artei în educația religioasă a unui popor puțin obișnuit cu lectura cărților sfinte, sensibil însă la semnificația chipurilor zugrăvite. Preotul catolic a avut ocazia să asiste la o slujbă, ceea ce i-a permis să facă o seamă de considerații privitoare la deosebirea între cultul ortodox și cel al cărui reprezentant era. Cunoscător al lumii ortodoxe din Balcani, Vannutelli nu pătrundea însă în esența teologiei creștinismului oriental, surprinzând numai imobilismul acestuia, lipsa de cultură a clerului de jos, preocupat mai mult de traiul cotidian decât de studiul cărților sfinte.

În drumul său spre Galați călătorește paralel cu Dunărea, prilej de a aminti în trecere câteva localități întâlnite: Cernavoda, Hârșova, Brăila. Ajuns la Galați a fost uimit de numeroasa comunitate catolică întâlnită aici, de clădirea bisericii, terminată în 1844, de activitatea fraților franciscani și a surorilor din Congregația Notre Dame de Sion în educarea tinerei generații. Era convins că prin existența unui număr mare de instituții de învățământ religios catolic se putea alcătui un cler

⁸ Daniela Mârza, *Rapporti tra Santa Sede e cattolici di rito latino di Romania alla fine dell'Ottocento e all'inizio del Novecento*, în Ion Cârja (editor), *I Romeni e la Santa Sede*, Roma-București, Scriptorium, 2004, p. 194–198.

numeros, ce putea fi implicat în activitatea de prozelitism. Sunt interesante și opiniile sale privitoare la statutul cultului mozaic, singurul cult necreștin tolerat în România. Vannutelli a descris templul mozaic din București, iar în Galați a rămas uimit față de numărul mare de evrei întâlnit aici.

Relatările părintelui Vincenzo Vannutelli sunt importante, pentru că este unul dintre puținii prelați catolici care a cercetat cu deschidere și toleranță dogmele ortodoxiei și viața cotidiană a clerului creștin din peninsula Balcanică și Orient, în condițiile existenței proiectelor de unire a tuturor bisericilor creștine, planuri susținute de papalitate.

Pe țărmurile Dunării⁹

Giurgiu

I

p. 240 Pentru a trece din Bulgaria în România, nu trebuie decât să traversezi Dunărea și să atingi celălalt țărm, iar acolo găsești un alt guvern și o altă națiune. Dar chiar dacă distanța materială este mică, diferența de populații este mare, pentru că pe țărmul nordic al Dunării nu mai sunt slavi, ca în mai toată Peninsula Balcanică, dar în schimb sunt populații de altă origine, cu limbă proprie, asemănându-se mai mult cu noi decât cu orientalii. Și aici noi, romanii, trebuie să simțim acel fenomen, care încearcă pretutindeni două persoane afine, care se întâlnesc la distanță mare de țara lor [...]

p. 241

II

p. 242 Ne-am urcat la Rusciuk pe un mic vapor, care traversează Dunărea și, intrând // într-un fel de golf, am coborât pe țărm. Aici un funcționar ne-a cerut imediat pașapoartele și, suspectând în persoana mea un preot latin, îmi spune: Unde veni? Ab urbe Roma! La răspunsul meu funcționarul a făcut ochii atât de mari, că aproape nu credea în cuvintele mele, iar eu prezentându-i pașaportul, a constatat faptul că veneam chiar din Roma, de la Patria Mamă, cum o numea el. Mi-a zâmbit cu respect și afecțiune, iar după ce mi-a iscălit pașaportul, mi l-a înmănat, indicându-mi cu amabilitate drumul, pe care trebuia să-l străbat până la gară [...]

p. 243 În timp ce așteptam la gară, am citit aproape fără dificultate afișele // așezate peste tot și auzeam, răsunându-mi în urechi limba lor, mult asemănătoare cu limba latină.

⁹ Traducerea a fost făcută din lucrarea scrisă de Vincenzo Vannutelli, *Un VIII sguardo all'Oriente. Le Rive del Danubio nel Millenario di S. Metodio 885–1885*, și urm., p. 240–296.

Comparând dialectul român cu ale noastre, ce derivă din latină, ar trebui să fie făcut un studiu pentru a se cunoaște adevărata pronunție latină. [Considerații referitoare la istoria românilor]

p. 250

VII

p. 251

Aceste considerații mi-au venit în minte, pe măsură ce trenul de la Giurgiu se apropia de București. Pământurile din jur sunt frumoase, cultivate și fertile, iar câmpia este foarte diferită de cea de pe celălalt țărm, la vecina Bulgarie. Aici totul sau aproape totul este cultivat și se recunoaște numaidecât o națiune activă și sânguincioasă, în timp ce pe celălalt țărm se lucrează puțin // sub influența inerției orientale. Totul se explică ușor, prin faptul că malul inferior al Dunării a stat mereu sub ocupația turcilor, care locuiau printre creștini, fiind stăpânii lor. În timp ce în România, chiar dacă populația a stat secole sub dominația turcilor, aceștia nu au locuit aici. Și astfel poporul român are un avantaj asupra tuturor celorlalte popoare ale Orientului, acela de a nu fi permis niciodată otomanilor să ridice o singură moschee <pe teritoriul lor>, iar aici nu este recunoscută nicio altă religie în afara celei creștine. Niciodată turcii nu au putut ridica un minaret în România și niciodată nu s-a auzit cântecul muezinului. Aici numai evreii își pot stabili locuința și pot găsi un refugiu. Chiar și aici se poate găsi o analogie cu Roma, unde sub guvernul papilor, nu a fost tolerat nici un alt cult public, decât cel mozaic [...]

București

p. 252

Iată-ne sosiți în capitala României. La o șuierătură de locomotivă, se aude strigat numele orașului și se văd deja primele locuințe ale suburbiilor.

București este într-adevăr frumos, pe gustul celor mai elegante orașe europene. Dacă clima nu ar fi fost nefavorabilă, caniculară vara și geroasă iarna, iar dacă apa de băut ar fi fost mai bună, ar fi, într-adevăr, un loc plăcut. Orașul este aproape nou, deoarece, până de curând, nu era decât un sat mai mare. Astăzi se lucrează și se construiește cu febrilitate. Pe străzi în afară de română se vorbește franceza, cu multă grație și cu o bună pronunție. Cea mai mare parte a populației culte este îmbrăcată europenește.

p. 253

De puțini ani a fost eliminat alfabetul chirilic, iar astăzi se văd firmele magazinelor scrise în alfabet latin // și acolo unde este o firmă autohtonă se vede scris cu litere mari: FABRICĂ ROMÂNĂ. Te-ai crede la Roma, atât de mult este folosit acest nume de roman.

București se deosebește de celelalte orașe din Orient și dintr-un alt punct de vedere, acela al trăsurilor publice. Nu am văzut în nici un alt oraș oriental atât de multe trăsuri publice, bine echipate. Călătorul nu s-ar aștepta la o astfel de surpriză, iar pentru a explica acest lucru, trebuie să știți că există o categorie de oameni sau mai bine spus o sectă, care nu aparține nici unui sex și <ai cărei

p. 254 membri> nu fac nimic altceva toată viața decât să fie vizitii pe trăsurile publice. Se văd șezând pe capra trăsurii anumite ființe ce se aseamănă cu idolii chinezi. Sunt grași, rotunzi ca niște mingii, fața o au mai mult largă decât lungă. Sunt roșii și voinici, cu obraji care le ascund ochii. Pe cap au o căciulă ca o omletă, care acoperă // fața aceea de dovleac, fără barbă sau mustăți. Vorbesc puțin, dar atunci când o fac se aude o voce feminină, care nu concordă cu înfățișarea lor. Aceștia sunt dezonorații umanității. Nu de mulți ani în Rusia s-a constituit o sectă de oameni care se automutilau și care a stârnit atâta oroare opiniei publice încât Guvernul a dat ordin să fie izgonită din țară¹⁰. Acum ei au emigrat în masă în România și, fixându-și aici domiciliul, și-au continuat activitățile nedemne și au avut monopol asupra trăsurilor publice.

III

p. 255 Foarte interesante sunt obiceiurile locuitorilor, iar eu am recunoscut tradițiile anticilor romani în stilul de vestimentație. Au ghetе sau cizme, care sunt asemănătoare puțin coturnilor¹¹ antici. Apoi <poartă> o cămașă albă cu mâneci largi, care ajunge până la genunchi, deasupra acesteia este un fel de pieptar fără mâneci, care se strânge la mijloc // și acoperă pieptul și spatele, un fel de vestă foarte bogat ornamentată, făcută dintr-o stofă frumoasă, ceea ce dă grație <persoanei care o poartă>. Pe cap au o tichie ascuțită de piele, care amintește de creasta unui coif antic. Așa sunt îmbrăcați bărbații, în special studenții de la Universitate și liceenii. Femeile au o îmbrăcămintе elegantă, care este vechea *dalmatica*¹², care coboară până la genunchi pe deasupra altor haine. Această haină este plină de ornamente, se aseamănă cu hainele diaconilor sau ale ipodiaconilor noștri, sau mai degrabă cu cele ale romanilor. Pe cap și femeile poartă o bonetă de piele, dar mai ornată decât cea a bărbaților. În orașe acest costum se întâlnește mai rar și ambele sexe preferă hainele europene, care sunt mai comode și ieftine.

IV

p. 256 Ceea ce este cu adevărat notabil este că acest popor este foarte religios. Acest lucru sare în ochi, luând în considerare numărul mare de biserici din oraș, mai mult de două sute, nu foarte mari, dar elegante în special în exterior. De // obicei toate au cinci cupole, după stilul rus, iar efectul produs este incredibil, ele domină totul de jur-împrejur. În general, fiecare biserică are o frumoasă grădină înconjurată de un zid, unde se găsesc și monumente funerare. Cele cinci cupole care ornează acoperișul bisericilor simbolizează cele cinci scaune patriarhale care sunt: Roma în mijloc, Alexandria, Antiohia, Constantinopol, Ierusalim.

¹⁰ Este vorba despre membrii unei secte religioase care se supuneau castrării.

¹¹ Încălțăminte cu talpă groasă din lemn, purtată de actorii din antichitatea greco-romană.

¹² Haină lungă cu mâneci.

În interiorul fiecărei biserici se vede, după obiceiul ritului grec, iconostasul cu imagini sfinte, lumânări, candelabre și tot ceea ce servește cultului conform ritului ortodox.

Românii au luat toate tradițiile de la Constantinopol. Ritul este grec, dar limba este latină, iar literele în alfabet chirilic. Astăzi majoritatea cărților liturgice sunt scrise în chirilică, dar și în acestea încep să pătrundă alfabetul latin.

p. 257 În toate bisericile se fac în fiecare zi slujbe: // adică liturghia, vecerniile. Se cunoaște că religia creștină este vie în sânul poporului. În rest stindardul național o atestă cu tărie, pentru că în afară de diverse embleme conținute în blazon, deasupra se află una în limba latină, scrisă pe o fâșie albă: *Nihil sine Deo*. [Considerații despre lipsa de religiozitate a societății moderne].

V

p. 258 În București, cu excepția evreilor, care au o sinagogă elegantă (stil arab)¹³, ceilalți <locuitori> // sunt toți creștini. Locuitorii țării sunt ortodocși, alții sunt catolici sau protestanți. Ultimii au un templu, care impresionează prin clopotnița sa cu vârful argintat.

Cât despre așa-numiții ortodocși, adică biserica orientală neunită, deja am spus că au numeroase și grațioase biserici publice. Există un mitropolit care, ca toți ceilalți conducători ai bisericilor orientale, este capul unei biserici autonome și are sinodul său, la fel ca în Atena și Carlowitz, <orașe> pe care le-am vizitat. Există un cler numeros.

p. 259 Preoții ortodocși au întotdeauna o haină lungă, până în pământ, foarte încărcată, pe cap au un potcap de catifea, dar fără boruri, cum au cei din Constantinople. Au mereu părul și barba lungă și pășesc cu multă gravitate. Dacă în întreg Orientul barba este necesară clerului, în România este mai mult decât atât. Aici pentru sexul masculin se folosește cuvântul bărbat, <așadar> dacă nu ai barbă, nu ești bărbat¹⁴. Acești bravi preoți nu cunosc multe lucruri, // în materie religioasă, nu păcătuiesc prin exces de știință teologică; totuși sunt oameni cumsecade, știu să citească liturgia și să scrie micile lor povești și altele. Și apoi trebuie să se gândească să-și întrețină familia, de aceea problemele teologice le tulbură prea puțin liniștea casnică. Unii dintre catolicii noștri îi consideră cerșetori. Nu este deloc adevărat. În fapt sunt cei mai cumsecade oameni, care nu deranjează pe nimeni, în afară de a cere pentru pâinea sfințită și pentru binecuvântările lor, o pomană mai consistentă [...]

VI

p. 260 [Considerații despre imobilitatea ortodoxismului, cauza fiind ruperea de catolicism. Era uimit că biserica ortodoxă îi sărbătorea pe sfinții Petru și Pavel.]

¹³ Este vorba de sinagoga Eșua Tova din București, construită în 1840, în stil maur.

¹⁴ Joc de cuvinte.

VII

p. 261 Mă găseam la București chiar în ziua când se sărbătoreau cei doi apostoli și am avut sentimentul unei festivități creștine, // celebrată de un întreg popor credincios. Noi catolicii am serbătorit-o cu 13 zile¹⁵ mai devreme, după calendarul gregorian, în timp ce aici era celebrată după calendarul iulian.

Orașul avea în acele zile solemne un aspect extraordinar. Toate magazinele erau închise. De la primele ore ale dimineții poporul, îmbrăcat în haine de sărbătoare, se îndrepta spre biserici. Armata era îmbrăcată în uniformă de gală. De peste tot se auzeau clopotele și ceea ce era mai frumos este că se auzeau, în timp ce mergeai pe stardă, cântecele, pe care poporul le cânta în biserici. În anumite locuri armonia și acordurile erau suave și era o adevărată plăcere să mergi pe străzi și să auzi înălțându-se imnuri Domnului sau oficiindu-se liturghia în multele biserici, care erau cu porțile deschise.

p. 262 Mărturisesc că sentimentele mele față de acest popor au fost dintre cele mai plăcute și binevoitoare. Un popor creștin care se roagă, va fi cu siguranță ascultat de Dumnezeu // și va fi reunit cu adevărata biserică. Românii cu această devoțiune a lor către Sf. Petru demonstrează că sunt romani și în suflete, nu numai prin istorie.

Religiozitatea acestui popor se recunoaște mai bine în obiceiurile populare, care sunt păstrate cu sfințenie în familie și își au originea în vremurile antice, fiind păstrate foarte bine. Când cineva trece pe stradă, prin fața unei biserici, se înclină instantaneu și face semnul crucii cu dezinvoltură. La fel se întâmplă în fața oricărei imagini sfinte. Așa și familiile au obiceiul de a se ruga împreună în fața iconostasului, care se află în locul cel mai important al casei. Cât de prețioasă va fi unirea acestor popoare, care au încă vie credința, cu biserica catolică! [...]

VIII

p. 263

Să trecem acum să vedem biserica catolică.

În București aceasta are o poziție nobilă, grație zelului misionarilor noștri, care sunt conduși de un demn păstor, care este monseniorul Ignatius Paoli¹⁶ al pasioniștilor¹⁷. În vechime această misiune era ținută de franciscanii din Ungaria, dar aceștia, neputând-o menține din lipsa supușilor, au fost înlocuiți cu pasioniștii, care i-au dat o nouă viață și se poate spune că au creat-o din nou.

În momentul în care mă urcam în trăsură, am aflat vestea morții aceluia zelos și venerabil prelat¹⁸.

¹⁵ În fapt diferența era numai de 12 zile.

¹⁶ Monseniorul Ignatius Paoli, episcop de Nicopole și vicar apostolic al Valahiei. În 1883 devenea conducătorul arhidiecezei de București.

¹⁷ Pasioniștii sunt un ordin religios fondat în 1725, de către Paul al Crucii.

¹⁸ Ignatius Paoli a murit în februarie 1885, deci Vannutelli nu putea să fie în România în momentul morții sale, pentru că lucrarea a fost terminată, după semnătura pusă de autor însuși, în 24 decembrie 1884.

p. 264

Monseniorul Paoli nu a precupețit oboseala, pentru a da strălucire misiunii sale și a reușit să asigure bisericii catolice o poziție morală atât de demnă și nobilă încât este admirată de toți cei care vin și văd orașul. Prin numeroase eforturi și sacrificii a construit o elegantă catedrală latină în stil gotic, care astăzi este cel mai frumos monument ce se găsește în // București¹⁹. Arhitectura este perfectă, ornamentele sunt armonioase, ferestrele cu vitralii fac o impresie deosebită asupra poporului, altarul din marmură este magnific, fațada și partea externă este simetrică și maiestuoasă. Poarta principală este decorată cu un mozaic, reprezentând-o pe Fecioară și, această imagine expusă tuturor, este salută de toți trecătorii indiferent de religie.

Serviciul sacru se face întotdeauna cu mult prestigiu și solemnitate, iar în zilele de sărbătoare mulți, chiar și dintre cei neuniți²⁰, vin să asiste la slujbele noastre și să admire gravitatea și frumusețea lor. Mai mult se predică în mai multe limbi, în special română, germană, franceză, italiană, după necesitățile celor care se găsesc aici.

IX

p. 265

În afară de catedrală există în oraș o altă casă parohială, discretă, lângă centrul orașului, cu o locuință anexă pentru preot. Episcopul // locuiește împreună cu membrii comunității principale într-o casă, unde în ciuda numărului scăzut al personalului, se lucrează continuu și însuflețit, sub privirile și indicațiile pastorului, la pregătirea misiunii pentru un viitor demn. Acolo într-adevăr sunt toate școlile de băieți, una dintre ele este destinată celor care vor să devină preoți, iar alta este pentru externi, cei care vor să-și desăvârșească educația. Printre cei din urmă sunt și <elevi> de alte religii. Ciclul de studii este complet, atât cât poate fi posibil. Chiar eu, care am fost prezent la examene, am putut să constat ce progrese au făcut acești tineri, atât la literatură, cât și la științe. Pot sta oricând alături de cei care sunt educați în marile noastre orașe europene. În afară de limbi se învață istoria, geografia, desenul etc.

p. 266

O parte foarte importantă a misiunii constă în activitatea Seminarului, ridicat și susținut prin pasiunea și zelul Arhiepiscopului. Într-un sat catolic bulgar, la distanță mică de capitală, există o parohie condusă de un frate pasionist și anexat acesteia este Seminarul, unde tinerii învață înainte // de a se dedica sacerdoțiului. Văzând ținuta, conduita tinerilor preoți, se poate spune fără a greși că peste puțin <timp> misiunea va avea un cler instruit și zelos, care va face onoare bisericii și cauzei catolice. Acei tineri, în scurt timp, vor însufleți misiunea, încât nu va mai fi nevoie să aduci misionari din alte țări catolice. Mai mult, ei înșiși vor putea fi trimiși în misiuni în afara țării.

Singurul mod în care se poate asigura viitorul bisericii, în țările unde se află misiuni, este de a forma un cler indigen. Fără acest lucru, toată misiunea de

¹⁹ Catedrala Sfântul Iosif din București, construită în perioada 1875–1884. Deci călătoria călugărului a avut loc în anul 1884, an în care a fost terminată construcția bisericii.

²⁰ Se referă la ortodocși.

convertire are un caracter efemer. Este cu atât mai necesar în zilele noastre, în care se diminuează vocațiunea clerului în Europa, și este foarte dificil de a satisface toate nevoile și exigențele țărilor îndepărtate. Catedrala și Seminarul sunt cele două mari opere ale monseniorului Paoli, și numai ele două ar ajunge pentru a da strălucire episcopatului său [...]

X

p. 267 Educația tinerelor fete este făcută de surorile numite Dame Engleze, poate pentru că acest ordin a fost format pentru prima dată în Anglia. Aceste surori au două localuri noi și spațioase. Într-unul sunt numeroase tinere din familiile cele mai bune, unde se dă o educație distinsă și completă. În celălalt se acordă ajutor săracilor și sunt clase pentru cei umili. Aceste surori sunt un bun și frumos exemplu pentru oraș, pentru că toate familiile, chiar și cele necatolice își trimit fetele la învățătură. Și așa învață să iubească biserica catolică, pe care nu o cunosc destul. Și astfel în Orient vor dispărea acele prejudecăți, care îl împiedică să se gândească la Unire.

p. 268 În ciuda stării prospere și fericite a misiunii catolice, aceasta se interesează numai de catolici, care sunt străini de țară, în trecere sau chiar stabiliți definitiv [...] // Este dureros gândul că Biserica nu face un progres oarecare printre indigeni, pentru că aceștia nu se arată împotriva catolicilor și nici a Unirii cu Biserica catolică. Mai mult chiar decât în alte părți, poporul arată o oarecare înclinație spre numele de roman. Ar fi de dorit să se înceapă o tentativă de uniune, care ar fi privită cu simpatie de aceste populații.

XI

p. 269 Sistemul tradițional urmat de catolici în Orient a fost, până acum, acela de a se ține la distanță de neuniți. Și trebuie să recunoaștem că, în vremurile trecute, poate acesta era sistemul cel mai bun, pentru a nu fi pervertiți. Astăzi însă, se pare că este momentul să se modifice și să se îndulcească anumite reguli, acelea care pot fi văzute ca obstacole în fața procesului de unificare a creștinilor, care pot paraliza progresul cauzei catolice. //

Bineînțeles, că a face o schimbare prea bruscă și violentă, ar fi o mare imprudență și ar putea avea rezultate nefericite. Dar se pot încerca mici tentative, lăsând unei persoane, fără a fi antrenate instituțiile oficiale, inițiativa de a merge puțin mai departe, de a corecta, orice măsură luată pe noul drum, cu puțină inspirație. Cel puțin acesta ar putea să pregătească terenul, să spargă prejudecățile populare, care sunt cel mai mare obstacol al unirii și servesc atât de bine cauzei politice și ambițiilor anumitor indivizi, care vor să mențină statu-quo-ul atât de deplorabil și nefericit.

Trebuie să facem să se înțeleagă că aceste populații sunt mai degrabă victime ale Schisme și nu vinovate, adică sunt elemente pasive nu active și în consecință merită compasiunea și simpatia noastră mai mult decât dezaprobarea. Când infirmul nu este vinovat de boala sa, are nevoie de asistență, de milă [...]

Pasarea, Cernica

I

p. 270 Câteva probleme m-au împiedicat să-i studiez în București pe disidenți în detaliu, cu toate că nu era foarte necesar, pentru că în fond acești bravi orientali, din țări diferite, se aseamănă între ei, fie în obiceiuri, tradiții, practici, iconografie, instituții religioase, biserici etc. Dacă le vezi pe unele, încet-încet ajungi să le cunoști pe toate. Arhiepiscopul Paoli, care atât de amabil m-a reținut lângă el, mi-a sugerat să merg să vizitez două mănăstiri, nu departe de oraș. //

p. 271 România se distinge de întreg Orientul, pentru că nu a cunoscut direct opresiunea otomană și a putut să-și dezvolte bine propriile instituții religioase și să le conserve. De aceea casele religioase și mănăstirile din România, pe lângă că sunt mai numeroase, sunt și mai mari, au mai mult personal religios și sunt înfloritoare. Nu același lucru îl pot spune despre Serbia, Bulgaria, și despre cea mai mare parte a Orientului, care a cunoscut stăpânirea otomană. Excepția o face Muntele Athos, care este un loc unic în lume și a fost aproape autonom față de turci, adică nu a fost decât nominal sub otomani. În România ar fi bine să se facă un studiu important asupra instituțiilor monahale, care astăzi sunt cum erau în vechime.

Ne mulțumim acum să vizităm cele mai apropiate mănăstiri.

II

p. 272 În dimineața de 14 iulie a fost decisă această vizită importantă. //

Aici pentru călătorii se folosesc anumite căruțe care seamănă cu niște vapoare. Parcă ar fi din secolul al XV-lea sau al XVI-lea și de obicei sunt trase de trei cai sau de catări împodobiți cu atât de mulți clopoței sau talângi, încât ai crede că trece o procesiune. Aflându-te în mișcare se produce un efect plictisitor, încât cine stă în căruță nu poate vorbi decât răcnind, pentru că altfel nu se aud decât clopoțeii. Mă însoțea un preot de la misiune și când eram urcați în căruță a început larma și strigătele vizitiului și iată-ne porniți la drum.

Atunci când eram departe de oraș, puțin a lipsit să nu ne frângem gâtul din cauza imprudenței vizitiului nostru, iar dacă am scăpat sănătoși acesta este un semn cersesc. O căruță care ne urma și-a propus să treacă în fața noastră, dar vizitiul nostru nu a vrut să se recunoască învins. Astfel căruța noastră a luat o asemenea viteză, încât semăna cu un tren expres. În timp ce eu încercam să opresc vizitiul, acesta își biciuia caii ca un energumen. Pe de altă parte căruța care venea din spate,

p. 273 făcea totul // pentru a o depăși pe a noastră. La sfârșit, câștigând un pas înainte, căruța care ne urmărea, se înalță în fața noastră. În timpul fugii, caii noștri s-au întors într-o parte și ieșind în afara drumului, căruța noastră cu cei trei cai s-a îndreptat spre șanț cu un zgomot care ne-a înghețat... Doamne ajută!... Suntem vii sau morți?

Din fericire am rămas toți vii, chiar fără a fi loviți, numai cârma era sfărâmată, un cal ușor rănit, iar căruța zăcea în șanț, care nu era adânc mai mult de un metru. Camaradul meu și cu mine, cu un salt am fost în afara căruței și al pericolului și în timp ce mulțumeam Domnului, am fi vrut să punem bastonul pe cei doi vizitii.

Este una dintre curioasele aventuri ale misionarului, care a fost trecută cu bine.

III

După o oră, care s-a pierdut cu ridicarea căruței și cu punerea unei cârme mai bune, călătoria s-a reluat în liniște.

p. 274 La amiază eram la mănăstirea // Pasărea²¹. Pentru cine se ocupă de tradițiile religioase ale Orientului aceasta este foarte interesantă. Locul este ales foarte bine, singuretec și liniștit, însă plăcut, deoarece are în vecinătate o pădurice și un râuleț, care curge alături, nu foarte departe. Se văd chiar și case de țărani, poate dependente de mănăstire. Într-o frumoasă câmpie se întinde gardul acestei sfinte lavre, care amintește într-adevăr de alte epoci străvechi. Numele de Pasărea este după cum se vede de origine latină și semnifică păsări, poate din cauza numărului mare de zburătoare care locuiesc acolo.

Este o mănăstire de femei, de călugărițe, așa cum ele sunt numite, din această cauză este într-adevăr un loc interesant.

Nu se aseamănă deloc cu mănăstirile noastre din Europa. Mai degrabă seamănă cu anticele béguinage din Belgia²² sau mănăstirile călugărilor noștri camaldolesi²³ sau cu alte lavre, care se mai întâlnesc în Orient.

p. 275 Se vede un spațiu larg în centrul căreia se află o biserică destul de mare, cu o arhitectură grațioasă, bizantină. În jurul bisericii există un cimitir, în care se disting multe monumente elegante. O mare pajiște // se întinde peste tot, înconjurând căsuțele albe, care au fiecare pridvorul cu vase și flori, chiar cârpe puse la soare. Casele au forme diferite, dar toate sunt numai la parter, în afară de una, care este a stareței și are un etaj. Are chiar un aspect luxos.

²¹ Mănăstire de maici, construită la începutul secolului al XIX-lea.

²² *Beghinaggi*, clădiri mici locuite de un ordin de femei religioase, romano-catolice, fondat în secolul al XIII-lea, în Țările de Jos. Credincioasele nu se retrăgeau din lumea laică.

²³ Congregație de călugări catolici fondată între 1024 și 1025, de către călugărul benedictin San Romualdo.

IV

Imediat am văzut niște călugărițe bătrâne, care s-au grăbit să ne ducă în casa destinată străinilor și cu amabilitate ne-au oferit o răcoritoare, spunându-ne că ni se pregătește prânzul [...]

p. 276 În același timp o bătrână călugăriță a început să facă pe ghida și să ne explice totul. Eu am întrebat: Câte călugărițe sunt în // comunitate? Aproximativ trei sute. Ce cifră frumoasă! Pare să fie imposibil, dar adevărul este că, în sânul creștinilor din Orient, profesia monahală este ținută în mare onoare, iar comunitățile religioase sunt puternice. Călugărița noastră aduce cheile bisericii și își avertizează superiorii că ne va arăta totul. În timp ce ea se plimba, explica, răspundea la întrebările noastre, se vedeau ieșind alte călugărițe, ce doreau să observe pe noii veniți. Toate acele venerabile bătrâne (puține erau tinere) vorbeau între ele despre noi și se apropiau încet-încet, pentru a ne vedea mai bine și a ne arăta totul. Dacă noi eram obiectul curiozității lor, ele nu erau pentru noi.

V

p. 277 Vestmântul pe care îl au este sobru, de culoare închisă, cu un vâl mare ce coboară până la centura din piele. Sub vâl poartă un fel de mică camilafcă sau o bonetă plată, pusă direct pe păr, pe care stă vâlul. Fața le este înconjurată de un acoperământ de pânză albă. // Într-un cuvânt au un aspect de țărcânci, care își caută liniștea, și care s-au făcut călugărițe, poate pentru că nu știau unde să meargă, pentru a-și sfârși zilele.

p. 278 În fiecare zi se trezesc dis-de-dimineată, chiar când este încă noapte, și se adună toate în biserică pentru slujbă, pentru a asista la sfânta liturghie. Apoi fiecare se retrage la treburile proprii. După-amiază se adună iarăși în biserică pentru vecernie, iar restul timpului și-l petrec muncind fiecare, fără a se obosi excesiv. Pentru rest, sistemul nu încurajează viața în comun. Atât pentru hrană, cât și pentru îmbrăcăminte și alte lucruri, inclusiv locuința, fiecare soră se gândește la sine. De aceea multe se fac bucătărese și încearcă să câștige în plus, muncind. Cele ce devin înstărite își au propriile resurse și duc o viață lipsită de griji. Sistemul se aseamănă cu marele béguinage din Gand, din Belgia. Mănăstirea este ca un sat, unde locuiesc toate aceste persoane împreună în credința lor, dar fiecare pentru sine. Când // o candidată cere să devină călugăriță trebuie să aducă totul cu sine sau să-și facă chilia din propriile resurse, să-și cumpere una deja construită, iar dacă nu are bani suficienți trebuie să servească o altă călugăriță mai înstărită. În final sunt suflete milostive, de un comportament foarte bun, cu idei destul de stricte, care trăiesc în liniște, în lauda Domnului, fără a deranja pe nimeni.

VI

p. 279

Stareța, fiind avertizată de prezența noastră, ne-a invitat să o vizităm, iar noi am primit invitația cu plăcere. După ce ne-a oferit cafea și țigări după obiceiul oriental, milostiva bătrână ne-a povestit cu durere cum guvernul român le-a uzurpat bunurile religioase²⁴. Ne-a spus: aceste guverne duc un război împotriva religiei creștine mai rău decât turcii. I-am răspuns prin intermediul interpretului, mai mult ca să o consolez: cel puțin guvernul român le-a lăsat călugărilor și călugărițelor locuințele, în timp ce în Italia și în Franța nu le-a lăsat nici măcar un loc, unde să-și pună capul. Buna // stareță a deplâns tristețea zilelor noastre. Atunci i-am oferit un portret al Sfântului Părinte și alte amintiri din Roma. Ne-a mulțumit cu bunăvoință și mi-a spus că o să-l pună în mijlocul tablourilor cu episcopi și arhimandriți, pe care îi avea în apartamentul ei.

Biserica centrală este foarte interesantă pentru numeroasele picturi, care acoperă pereții în întregime în gravul stil bizantin și care reprezintă, pe lângă povestiri din Scriptură, chiar și un mare număr de sfinți monahi, martiri ai bisericii orientale. Fiecare sfânt are înscris alături numele pentru a nu se uita cine a fost. Și acesta este un sistem mai bun decât al nostru, unde, de multe ori, credincioșii nu știu ce reprezintă tablourile din bisericile noastre, pentru că nu există nici o explicație lângă ele.

Buna călugăriță ne-a arătat și catacombele, unde se depun oasele morților și capela destinată rugăciunilor [...]

VII

p. 280

Ne-am despărțit după ce ne-am luat la revedere, în ciuda numeroaselor invitații ale acelor milostive călugărițe, de a accepta o masă, chiar și una frugală.

Mănăstirea văzută de la distanță este încă și mai plăcută. Răsare din pâlcurile de copaci și de verdeață, care o înconjoară, iar schiturile călugărițelor sunt întocmai unei coroane de case albe, care o împresoară.

Ajunși cu căruța noastră într-un luminiș, am făcut o scurtă oprire și am luat un mic prânz, care le-a scutit pe călugărițe de efort, iar pentru noi a fost poetic.

După o oră și jumătate de călătorie am ajuns la o altă mare mănăstire de călugări: Cernica²⁵ (cei negri). //

p. 281

Pe lângă porțiile sale deosebite, ce o fac să semene cu un adevărat ținut, deoarece spațiul ocupat de diferite clădiri se extinde mult, se văd numeroase biserici, dintre care două sunt mai mari, iar în jurul lor sunt risipite multe construcții cu scopuri diferite: locuințe, chilii. Pentru a intra în incinta mănăstirii se trece pe sub o arcadă asemănătoare arcurilor de triumf, iar când căruța noastră s-a oprit în fața

²⁴ Se referă probabil la secularizarea averilor mănăstirești din 1863.

²⁵ Prima atestare documentară este din anul 1608.

grajdurilor, am coborât să cercetăm și să cunoaștem călugării. Erau orele 1, iar în luna iulie toți călugării probabil se odihneau. Poate de aceea ne-am trezit în mijlocul unei singurătăți totale.

VIII

p. 282 Lavra este împărțită în două, de un râuleț și un pod. Neștiind cui să ne adresăm, am trecut podul în partea cealaltă. Dar și acolo toți dormeau. Nu ne rămânea decât să ne uităm de jur împrejur și să facem întocmai precum călugării. Găsind un loc umbros ne-am așezat pe iarbă // în așteptarea unei ființe umane. În fața noastră se afla a doua mare biserică, care avea de o parte un cimitir, iar în partea cealaltă o altă biserică izolată, la care se lucra încă, pentru a o mări și a o înfrumuseța.

Este incredibil câte eforturi fac aceste populații, pentru a ridica noi biserici și pentru a le împodobi pe cele vechi. Biserica cea mare, care se află în fața noastră, este pictată chiar și în exterior, dar intemperiiile au deteriorat picturile. Totuși cele aflate sub portic s-au conservat destul de bine și sunt reprezentate scene din scriptură, mulți monahi și pustnici din deșert, ținând în mâini hârtii cu sentințe, având înscris numele și emblemele fiecăruia, amintindu-ne astfel viața și faptele lor.

Cât despre noi, așteptând aproape o jumătate de oră și nevăzând pe nimeni, am început să vizităm acele locuri, care nu erau închise.

IX

p. 283 Trebuie spus că momentul era solemn și propice, pentru a reflecta asupra statutului acestor buni călugări și al acestor milostivi creștini orientali, care nu cunosc vitalitatea bisericii catolice. Se poate spune că starea acestor creștini disidenți este mai degrabă o stare de vis, în care se află de timp îndelungat. Este un creștinism care doarme, dar totuși viu. Acest vis se aseamănă cu moartea, dar nu este moarte. Este totuși o lipsă a mișcării, a vieții adevărate. Este viața unui bolnav cronic, care își petrece timpul în același fel. Acesta este efectul Schismei, de a paraliza viața creștină, dar pe de altă parte credința și practicile religioase sunt conservate perfect.

X

p. 284 Găsind deschisă ușa clopotniței, ne-am urcat și am văzut clopotul și toaca. Aceasta este o bară groasă sau mai degrabă o bucată de fier suspendată de două corzi, în care se bate cu un mic // ciocănel și produce un sunet ascuțit, care se aude la distanță mare. Am făcut imprudența să bat în ea! A fost o adevărată furtună [...]

p. 285 Într-adevăr puțin după aceea au apărut doi sau trei călugări, care s-au oferit să ne arate împrejurimile [...]

La sunetul clopotului totul a prins viață. Se vedeau ieșind din chilii acei buni călugări, unii bătrâni cu bărbile albe și părul răspândit pe spate, ajutându-se de bastoane, alții mai tineri, <toți> se apropiau de biserică cu solemnitate. Aveau un lung vestmânt negru cu mâneci lungi și toca pe cap [...] Cea mai mare parte dintre ei nu cunosc decât solitudinea, și nu fac altceva decât se roagă la Domnul în continuu. Am intrat în biserică cu toți acei respectabili și ne-am așezat într-un loc bun, pentru a vedea serviciul divin.

XI

p. 286 Serviciul divin este ca în întreg Orientul de rit grec; aici este în alfabet slav, dar în limba română. La orice oprire a cântului preotului // corul răspunde cu Doamne miluiește (Doamne ai milă, astăzi în loc de miluiește, cuvânt slav, se folosesc de un cuvânt latin). Cântecele se aseamănă mult cu cel slav, iar călugării îl stăpânesc destul de bine, la fel de bine ca grecii sau ca cei din riturile asiatice. Odată sfârșit serviciul divin am observat în detaliu biserica. Aceasta are trei abside, așezate în forma crucii, iar altarul este acoperit de iconostas. Am observat cum aici era obiceiul să se pună în mâna Mântuitorului și a Sfintei Fecioare un sceptru de aur, chiar în relief, și de aici se vede cât este de dominant era cultul Regatului lui Isus Cristos. Aceste populații au multă dreptate să valorifice ideea, mai ales că nu au lăsat să se impună tirania otomană în sens absolut. În timp ce erau tributari Porții Otomane, se bucurau totuși de autonomie în casa lor și niciodată nu au permis turcilor să se stabilească în mijlocul lor.

p. 287 În rest tradițiile sunt în întregime bizantine și totul se aseamănă cu bisericile grecești din Orient. Biserica este încărcată de picturi antice în stil grav bizantin de la început până la sfârșit. Și dacă acestea nu strălucesc prin gust artistic // și perfecțiunea execuției, însă au un profund sens religios, care este mai valoros. De exemplu în atrium bisericii sau în nartexul acesteia este pictată Apocalipsa. Mărturisesc că după ce am văzut acele picturi, mi-am amintit conținutul acesteia. De exemplu sunt pictate diverse apariții și lupte între Dragoni și Cuvântul lui Dumnezeu, toate redată într-un mod sensibil și fantastic. Așa sunt pictați: pedepsiții, Cetatea lui Dumnezeu cu Sfinții și Îngerii și cele douăsprezece porți ale acesteia, cu numele apostolilor și cu diverse pietre prețioase. Cât este de adevărat că portretele reprezintă cartea poporului. În Orient religia se învață puțin și se predică puțin. Și totuși, prin intermediul icoanelor, a picturilor poporul cunoaște toate misterele principale ale religiei și le reține [...]

XII

p. 288 În mănăstirea Cernica sunt circa 200 de călugări. Ocupațiile lor, în afară de serviciul divin, care le absoarbe mai multe ore din zi și din noapte, sunt muncile manuale. Sistemul este asemănător cu cel din mănăstirea de călugărițe, adică

p. 289 fiecare este pentru sine, egalitatea nu există decât în biserică. Acei care lucrează încearcă să-și îmbunătățească poziția sau să trăiască cu poverile lor. Cei bătrâni se bucură de o demnă odihnă. Despre studii nu se vorbește mult. Preotul, care știe să citească slujba, consideră că știe destul. Nici nu cunosc disputele teologice. Ceea ce s-a făcut din totdeauna se face și astăzi și în mințile acestor cumsecade sihaștri nu se găsesc nici gânduri, nici idei noi. Pe de altă parte sunt oameni pașnici, ospitalieri și devotați, iar aceste sanctuare sunt cel mai bun mijloc de susținere a Credinței și Religiei în țară. Poporul are mare simpatie pentru acești preoți, le dau pomeni și mulți vor să fie îngropați lângă biserică și în cimitirul lor. Și când guvernul // a sechestrat nu de mult timp bunurile și posesiunile lor, poporul nu i-a abandonat, nu i-a lăsat fără cele necesare vieții.

XIII

p. 290 În România există și alte monumente religioase sau mănăstiri de cea mai mare importanță. Una dintre cele mai curioase, prin poziție și vechime este Tismana. Are o asemenea faimă în întreg regatul, că deseori se întâlnește în case, în special cele religioase, o pictură în care deasupra unei stânci înalte, care nu există în realitate, se ridică acest locaș al vieții monastice. Din stâncă se revarsă într-un abis o magnifică cascadă, care formează un râu frumos în vale. Sunt și alte edificii religioase populate de călugări și nu sunt mai puțin importante decât cele amintite. Celebru între toate este un monument bizantin numit Curtea de Argeș. Aceasta este o biserică împodobită toată cu marmură rafinat lucrată, // ce are cupolele în forme bizare și uimitoare. Sunt ca niște spirale și par răsucite ca o frânghie. Nu există vizitator care, aflat prin apropiere, să nu viziteze un așa faimos edificiu. Totul demonstrează că acest popor român, înzestrat cu un profund sentiment religios creștin, are o mare inteligență și o predispoziție pentru cultură, geniu artistic și pentru artele frumoase. Se vede că este descendent al romanilor.

Galați

p. 291 Plecând din București pe firul Dunării, în loc să te îndrepti spre Sud te îndrepti spre Nord, în special după ce treci de Cernavoda²⁶. Însă înainte de aceasta treci prin Oltenița, apoi Silistra, și prin alte schele de importanță mică, unde vaporul nostru se oprește puțin, descarcă și încarcă pasageri și mărfuri și pleacă mai departe. După Cernavodă se întâlnește Hârșova²⁷, după o cale lungă, Brăila²⁸ și după aceea, în sfârșit, Galați. Până // la acest punct ajung vapoarele care navighează

²⁶ Xernavoda.

²⁷ Hirsova.

²⁸ Braila.

pe Dunăre, iar apoi se întorc [...] Fluviul are în acest loc o atât de mare lărgime și adâncime, încât se aseamănă mării și este poate mai larg decât multe strâmțori maritime. Sigur este că se aseamănă cu Bosforul în diversele sale puncte. Orice flotă poate pătrunde fără probleme, pentru a-și face comerțul liniștit. De la Galați la Marea Neagră sunt încă multe ore de călătorie. Dar pentru mine obiectivul călătoriei din acest an a fost atins.

p. 292

Toate țărmurile Dunării de la Giurgiu la Galați sunt pustii, sunt foarte puțini locuitori. Nu sunt nici țărani, nici case, cu toate că pământurile par fertile și productive. Lipsa forței de muncă le lasă în cea mai mare parte într-o stare de tristețe și de inerție, care izbește dureros vederea. Nu putea fi altfel după atâția ani de dominație otomană. Se dovedesc a fi utile însă pentru animale, care se cresc fără atâta trudă și se potrivesc perfect cu felul de a fi, mai degrabă // încet al orientalilor. Astfel populația este puțin numeroasă și leneșă și se înțelege de ce aceste locuri vor rămâne abandonate.

II

Dar, iată-ne ajunși în Galați, să privim cu atenție orașul. Galați e un oraș comercial, în consecință sunt mulți evrei, bogați și influenți. Dar pe lângă evrei se întâlnesc și alte elemente de alte naționalități, limbi, religii, obiceiuri. Acest loc este unul de trecere, unde toate tipurile umane sunt reprezentate. Chiar dacă sunt creștini sau nu, toți au un cult sincer față de bani. Acesta potolește toate antipatiile religioase, care pot exista între persoane, deși varietatea de naționalități nu este eliminată în întregime. În oraș se află multe edificii destinate diverselor religii, însă proporțiile lor sunt destul de modeste, încât nimeni nu poate fi acuzat de prea multă devoțiune. Se // înțelege că rațiunile financiare pot face să fie uitate repede teologia, dogmatica, morala, mistica.

p. 293

Și totuși există în Galați o frumoasă misiune catolică înfloritoare, care ne încântă.

Imediat, după ce am coborât de pe vas, am fost condus la biserica catolică²⁹, iar aici am fost primit cu multă amabilitate de către misionari. Biserica noastră nu este mare, dar are o poziție fericită, este poate cel mai frumos loc al orașului. Trei frați conventuali ai Sfântului Francisc asistă biserica și populația catolică, care locuiește aici sau se află numai în trecere. Lângă biserică se află locuința lor cu școlile de băieți și cu tot ceea ce este necesar, pentru serviciul obișnuit al misiunii.

III

Moldova, unde ne aflăm acum, are de mult o frumoasă misiune franciscană, care până astăzi, în ciuda diferitelor obstacole, susține catolicismul pe acele meleaguri.

²⁹ Biserica din Galați a fost terminată în 1844.

p. 294 Se pare că fondarea misiunii s-a întâmplat // în timpul Patriarhului Serafim, și până astăzi se conservă într-o stare prosperă. La Iași, care este orașul cel mai important din Moldova, este un episcop al ordinului, pe lângă care există răspândite alte 30 de misiuni secundare, cu parohi și misionari.

În Galați, în afară de biserica catolica și casa misionarilor, partea cea mai nobilă a misiunii este formată din surorile de la Sion³⁰, care oriunde se așează iradiază catolicismul în jurul lor.

p. 295 Comunitatea din Galați e foarte numeroasă, stabilimentul este vast împreună cu școlile interne și externe, iar numărul elevelor este foarte mare. Și familiile cele mai distinse, chiar cele de altă religie le încredințează tinerele, pentru a le educa. Astfel există o educație proporționată pentru diferitele clase ale societății. Cei nobili beneficiază de o educație distinsă și completă, iar tinerele sărace de una gratuită. Aceste bune surori, în spiritul venerabilului lor fondator³¹, care a murit de puțin timp, exercită o influență binefăcătoare în jurul lor // nu numai asupra elevelor lor, ci și asupra familiilor acestora, atrag multe simpatii în rândurile populației, pentru cauza catolicismului, deși de multe ori elementele eterogene sunt ostile acestui cult. Printre eleve există un mare număr, care nu aparțin bisericii. Nu se face asupra acestora nici cea mai mică presiune în sens religios, iar tocmai pentru acest lucru se observă la ele o adevărată simpatie pentru religia catolică, care le va conduce (cu bucurie sperăm) în mare număr la singura Biserică adevărată a Mântuitorului.

Astăzi experiența ne învață că în misiuni mai mult bine fac surorile decât preoții. Cel puțin opera lor are rezultate mărețe în viitor, deoarece acestea se ocupă de copii și de tineret [...]

IV

p. 296 La Galați suntem aproape de granița cu Rusia la puțină distanță de Prut, râu care servește astăzi drept graniță acelei mari puteri. Pe malurile acestui râu sunt așezate sentinelele, care supraveghează frontiera. După războiul din 1876 Rusia a ocupat Basarabia³² și așa s-a extins chiar pe malul Dunării și îi este mai ușor să ajungă în Balcani. În rest influența sa se resimte în România și în Bulgaria, ceea ce guvernul rus a și urmărit. În fața Basarabiei se află Dobrogea, teritoriu ce aparține României, chiar dacă este despărțită de Dunăre. Aici se află un celebru monument antic religios, adică o mare mănăstire numită Tulcea, unde se duc mulți pelerini din curiozitate sau din credință. Multe obstacole m-au împiedicat să o vizitez.

³⁰ Congregația Notre Dame de Sion, întemeiată în 1852.

³¹ Este vorba de Théodore Simion Ratisbonne, mort în 1884.

³² *Bessarabia*.

UN PRÊTRE CATHOLIQUE SUR LES RIVES DU DANUBE – LE VOYAGE DE VINCENZO VANNUTELLI EN 1884

Resumé

Le matériel concerne le voyage en Roumanie du prêtre Vincenzo Vannutelli, chargé par la papauté de sonder les opinions des peuples orientaux concernant l'union des Églises. On présente ainsi son parcours de Giurgiu à Galați, avec ses remarques sur l'état du catholicisme au Royaume roumain et sur les moyens nécessaires pour sensibiliser la population en faveur de l'Église catholique. Ses notes se distinguent aussi parce que, plus que les autres, il s'approche de l'orthodoxie avec une attitude bienveillante, sans la critiquer fortement.

Mots-clés: catholicisme en Roumanie, propagande catholique, union des Églises.